

Pozicijski dokument Aquasan mreže u BiH

Spriječiti dalje negativne trendove u sektoru vodnih usluga kroz uspostavu ekonomskih cijena vodnih usluga

Udruženje za oblasti voda i zaštite okoliša „Aquasan mreža u BiH“ zagovara transparentan pristup u izračunu cijena vodnih usluga koji je zasnovan na ekonomskim principima, poštivanju socijalnih standarda i priuštivosti cijena vodnih usluga.

Jedinice lokalnih samouprava (JLS) i javna vodovodna/komunalna preduzeća (JVP/JKP) se susreću sa brojnim izazovima u procesu isporuke vodnih usluga vodosnabdijevanja, odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda. Uslijed nagomilanih izazova nastalih dugogodišnjom stagnacijom sektora vodnih usluga u Bosni i Hercegovini (BiH), potreban je snažan poticaj JLS i JVP/JKP za pokretanje procesa promjena i dosljednog poštivanja uloga i odgovornosti svih aktera u sektoru vodnih usluga te uspostavu ekonomskih cijena vodnih usluga. Time bi se trebalo omogućiti unaprjeđenje kvaliteta i osiguranje preduvjeta za postizanje održivosti komunalnih vodnih usluga.

Neki od glavnih izazova i faktora koji utiču na sveukupno operativno i finansijsko poslovanje većine JVP/JKP u BiH:

- Politički utjecaji prilikom donošenja odluka o financiranju i razvoju vodnih usluga na lokalnom nivou,
- Ugovor o javnim uslugama između JLS i JVP/JKP nije potpisan ili se dosljedno ne primjenjuje,
- Ne postoji jasno utvrđena metodologija za izračun cijena vodnih usluga,
- Broj zaposlenih je uglavnom veći od optimalno potrebnog broja zaposlenih,
- Nedostatak kvalificiranih zaposlenika u JLS i JVP/JKP,
- Nepostojanje ili nedosljedna primjena internih procedura,
- Troškovno računovodstvo i troškovni centri nisu uspostavljeni ili su uspostavljeni samo djelomično,
- Visoki fizički i administrativni gubici vode,
- Visoki troškovi električne energije za rad pumpnih postrojenja,
- Stalna sredstva - komunalna vodna infrastruktura (vodovodna i kanalizaciona mreža, sa objektima i uređajima na mreži) nije u cijelosti evidentirana u poslovnim knjigama,
- Amortizacija se ne obračunava na sva stalna sredstva koja JVP/JKP koriste prilikom pružanja vodnih usluga,
- Poslovni planovi JLS i JVP/JKP nisu međusobno usklađeni,
- Značajno smanjenje potrošnje vode uslijed depopulacije stanovništva,
- Nedovoljno razvijen sistem praćenja uspješnosti poslovanja JVP/JKP putem indikatora poslovanja (benchmarking) i mjera unaprjeđenja zasnovanih na pokazateljima poslovanja,
- Postoji unakrsno subvencioniranje između različitih kategorija korisnika usluga, gdje su cijene usluga za pravna lica 1,5 – 3 puta više od cijena usluga za fizička lica, čime JVP/JKP trenutno osigurava pokrivenost troškova.

Proces predlaganja i usvajanja cijena vodnih usluga generalno predstavlja izazov u cijeloj BiH budući se u praksi često događa da kroz usvojene cijene vodnih usluga nije osigurano puno pokrivenost troškova te JVP/JKP nemaju osnovu da stvaraju dovoljne prihode za upravljanje vodnom infrastrukturom jer usvojene cijene teško pokrivaju troškove rada i održavanja. Najčešći razlog za neusvajanje ekonomskih cijena vodnih usluga je političke prirode. Političkim utjecajem se prilikom razmatranja i usvajanja izračuna cijene vodnih usluga iste nastoje zadržati što je moguće nižim kako bi se održao „socijalni mir“. Međutim, ne može se ignorirati činjenica da se cijene vodnih usluga proteklih godina vrlo malo ili nimalo nisu mijenjale. U odnosu na cijene drugih vrsta usluga koje ne možemo smatrati esencijalnim i koji se zasnivaju na tržišnim / ekonomskim principima (npr. mobilne telefonije, interneta, kablovske televizije i sl.), cijene vodnih usluga su i dalje niske, zbog čega je potrebno učiniti ozbiljan zaokret u odnosu na postojeće prakse predlaganja i donošenja cijena vodnih usluga.

Aдекватne cijene vodnih usluga su neophodne za osiguranje potrebnog iznosa prihoda koji je potreban za pokriće troškova koji nastaju prilikom isporuke vodnih usluga, a s ciljem osiguranja kvalitete vodnih usluga na zadovoljavajućem nivou, kao i održivosti vodnih usluga. Istovremeno, socio-ekonomska ograničenja se moraju uzeti u obzir kako bi se donijela odluka o socijalno prihvatljivim i priuštivim cijenama vodnih usluga. Ovi zahtjevi su naročito izraženi kada se razmatra ulaganje u komunalnu vodnu infrastrukturu uz podršku domaćih i međunarodnih finansijskih institucija. Kada JLS i JVP/JKP planiraju investicije u komunalnu vodnu infrastrukturu, za odobrenje kreditnih aranžmana ili bespovratnih sredstava jedan od osnovnih uvjeta je održivost investicija, koja se mora osigurati kroz ekonomske cijene vodnih usluga. Neusvajanje ekonomskih cijena vodnih usluga za posljedicu često imaju nedostatan iznos prihoda za pokrivanje troškova, što dovodi do negativnog poslovnog rezultata. Da bi se efekt nedostatka prihoda na poslovni rezultat JVP/JKP umanjio, negativni poslovni rezultat se najčešće odražava na umanjenje vrijednosti kapitala JVP/JKP, što je česta praksa koju je potrebno izbjegavati kada god je to moguće.

Potrebno je definirati viziju i politiku vodnih usluga koja će obuhvatiti međunarodno prihvatljive principe i standarde u skladu sa socio-ekonomskim kontekstom u BiH:

- **Princip korisnik plaća:** Korisnici usluga snose troškove isporučene usluge.
- **Princip zagađivač plaća:** Zagađivači snose troškove mjera za smanjenje zagađenja u skladu s obimom štete ili prekoračenjima prihvatljivog nivoa zagađenja.
- **Princip ekonomske učinkovitosti:** Optimiziranje svih troškova vezanih za pružanje i razvoj vodnih usluga.
- **Princip punog pokriva troškova:** U cijenu vode su uračunati svi troškovi koji nastaju u procesu pružanja i razvoja vodnih usluga (operativni troškovi, troškovi amortizacije, investicioni troškovi).
- **Princip priuštivosti:** Uvođenje tarifa koje prosječna porodica može platiti na mjesečnom nivou (račun za pružene usluge ne prelazi 4 % ukupnog mjesečnog prihoda porodice).
- **Princip pravičnosti i jednakosti:** Vodne usluge se pod jednakim uvjetima osiguravaju za sve.
- **Princip očuvanja prirodnih resursa:** Uvođenje redovnih i posebnih vodnih naknada sa ciljem poticanja racionalnog korištenja usluga u svrhu zaštite postojećih resursa od prekomjerne eksploatacije.

Traži se hrabra vizija i odlučnost donosioca odluka na svim nivoima

Usvajanje ekonomskih cijena vodnih usluga donosioci odluka trebaju postaviti kao najveći prioritet u zagovaranje politika koje će osigurati dugoročnu održivosti vodnih usluga. Bez ekonomske cijene vodnih usluga neće biti osigurano puno pokriće troškova koji nastaju pri pružanju vodnih usluga niti održivost vodnih usluga. U tom procesu, Aquasan mreža u BiH nastavlja da zagovara i podržava dijalog svih relevantnih aktera u procesu reforme sektora vodnih usluga kako bi se zaustavila dalja stagnacija sektora vodnih usluga, a s ciljem unaprjeđenja postojećeg stanja i stvaranja neophodnih preduvjeta za razvoj sektora vodnih usluga u BiH.

Cijene vodnih usluga zasnovane na ekonomskim osnovama (punom pokriću troškova) osiguravaju:

- Kvalitetu i kontinuiranu 24/7 isporuku vodnih usluga na zadovoljavajućem nivou,
- Održivost vodnih usluga i održivost JVP/JKP,
- Pružanje vodnih usluga korisnicima usluga po pristupačnim i priuštivim cijenama,
- Transparentnost - poznata struktura svih troškova koji ulaze u cijene vodnih usluga,
- Dostatna sredstava za pokrivanje troškova upravljanja, održavanja kao i financiranja sanacije, rekonstrukcije i proširenja komunalne vodne infrastrukture,
- Spremnost JLS i JVP/JKP za apliciranje prema fondovima domaćih i međunarodnih finansijskih institucija, koje traže da cijena za sve vodne usluge bude jasno definirana, da njena struktura bude poznata, zasnovana na ekonomskim osnovama, odnosno da se kroz cijene vodnih usluga osigura puno pokriće svih troškova.